

عوامل بازدارنده موثر بر نحوه قضاوت داوران فوتبال ایران

امید رفیعی^۱، ابراهیم علی دوست قهفرخی^۲، دکتر افسر جعفری حجین^۳

چکیده:

هدف: هدف از پژوهش حاضر، بررسی عوامل بازدارنده موثر بر نحوه قضاوت داوران فوتبال ایران بود. تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر چگونگی جمع‌آوری داده‌ها توصیفی از نوع پیمایشی بود، که به شکل میدانی - کتابخانه‌ای انجام شد.

روش شناسی: جامعه آماری پژوهش را ۲۳۰ نفر از داوران و کمک داوران شاغل در لیگ برتر و لیگ دسته اول فوتبال کشور تشکیل می‌دادند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته شامل ۲۵ عامل با مقیاس ۵ ارزشی لیکرت بود. روایی صوری و محتوایی پرسشنامه بوسیله ۱۰ نفر از اساتید و کارشناسان داور و پایایی آن در یک مطالعه مقدماتی روی نمونه ۳۰ نفری از داوران با استفاده از آزمون ضریب پایایی به روش دو نیمه‌کردن و با استفاده از آلفای کرونباخ تایید شد (۰/۹۰-۰/۲۰). از روش‌های آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) به منظور تعیین ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و میزان اهمیت متغیرها استفاده شد. همچنین از آمار استنباطی (آزمون کرویت بارتلت، کیسیر - می‌یر و اولکلین، تحلیل عاملی اکتشافی و آزمون فریدمن) برای اولویت بندی عوامل تحقیق استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج تحقیق نشان داد که از دیدگاه داوران در بین عامل‌های بازدارنده موثر بر قضاوت داوران پنج مولفه به ترتیب "عوامل مرتبط با روز مسابقه"، "عوامل بیرونی"، "عوامل فرهنگی"، "عوامل زمان برگزاری" و "عوامل شغل و دستمزد" دارای اهمیت بیشتری بوده‌اند. همچنین در تحلیل عاملی، عوامل فرهنگی نسبت به سایر عوامل بازدارنده در اولویت قرار داشته و نیازمند توجه بیشتری بودند.

نتیجه گیری: با توجه به نتایج تحقیق، به نظر می‌رسد بیشتر مشکلات و موانع داور در فوتبال ناشی از مشکلات ساختاری و فرهنگی باشد، بنابراین پیشنهاد می‌شود فدراسیون فوتبال با فرهنگ سازی مناسب در بین هواداران، بازیکنان و مربیان؛ الگوبرداری از ساختار کمیته داوران کشورهای پیشرفته در این زمینه، پرداخت حقوق ثابت و همچنین بیمه کردن داوران در حد امکان این عوامل بازدارنده موثر را کنترل کند.

واژگان کلیدی: امنیت شغلی، داور، عوامل بازدارنده، فوتبال

۱. کارشناس ارشد مدیریت ورزشی دانشگاه omid.7631@yahoo.com

۲. استادیار مدیریت ورزشی دانشگاه تهران

۳. استاد یار مدیریت ورزشی دانشگاه تهران

امروزه ورزش جایگاه خاصی در بین جوامع دارا است. کشورها با صرف هزینه‌های زیاد و افراد باتحمل سختی‌ها و تلاش فراوان سعی می‌کنند سکوه‌های افتخار ورزش را به دست آورند. همچنین برگزاری مسابقات و میزبانی تورنمنت‌های بزرگ ورزشی به شکلی باشکوه افتخار بزرگی برای کشورها محسوب می‌شود. در ورزش اهمیت منابع انسانی بیش از دیگر زمینه‌ها نمود پیدا می‌کند؛ زیرا این افراد هستند که در دنیای ورزش نقش آفرینی می‌کنند. از جمله این منابع انسانی، در ورزش داوران رقابت‌های ورزشی هستند. داوران نماینده فدراسیون در میدان رقابت محسوب می‌شوند و دشوارترین وظایف ورزشی را بر عهده‌دارند. قضاوت خوب و عادلانه یک داور باعث می‌شود تا همگان (ورزشکاران، مربیان، تماشاگران غیره) به تمجید از نهاد برگزارکننده رقابت بپردازند (۱).

فوتبال از پرطرفدارترین ورزش‌ها در دنیای امروز است، به طوری که حدود ۲۰۰ میلیون نفر زن و مرد در سراسر جهان به فعالیت در آن مشغول اند. از دیدگاه سنتی، عوامل متعددی مانند مربیان، بازیکنان و تماشاگران در موفقیت یا شکست تیم‌های ورزشی دخالت دارند، اما امروزه مشخص شده که عامل مهم و تأثیرگذار دیگر در سرنوشت تیم‌ها، در رشته‌های مختلف ورزشی، داور یا قاضی میدان است. امروزه، داوری از جنجالی‌ترین بحث‌های فوتبال ایران و جهان است که با موانع و مشکلات متعددی روبرو است (۱). گزارش‌های پژوهشی نشان می‌دهد شغل داوری نیز مانند برخی مشاغل خاص، استرس‌زاست و داوران با عوامل استرس‌زای متنوعی روبرو هستند (۲، ۳). عوامل زیادی قضاوت داوران را تحت تأثیر قرار می‌دهند که از جمله‌ی این عوامل می‌توان به عوامل محیطی، فردی، ساختاری، اجرایی، اقتصادی، امکانات و تجهیزات اشاره کرد. هر کدام از این عوامل می‌تواند به نحوی باعث ایجاد استرس در داوران بشود و قضاوت آنان را تحت تأثیر قرار دهد. بایکو و همکاران (۲۰۰۷) قضاوت‌های ۵۰ داور را در ۵۲۴۴ مسابقه لیگ برتر فوتبال انگلستان بررسی کردند و نتیجه گرفتند که قضاوت داوران در موقعیت‌های مختلف، متفاوت بوده و سوگیری در مسابقات وجود داشته است (۴).

در این میان لیدبم و پریکس^۳ (۲۰۰۷) به بررسی «رفتار داور تحت تأثیر فشارهای اجتماعی: ورزشگاه‌های خالی ایتالیا و سوگیری داور» پرداختند و نشان دادند که فشارهای اجتماعی ناشی از حضور تماشاچیان بر رفتار داوران فوتبال ایتالیا تأثیر دارد، به طوری که هنگام مملو بودن ورزشگاه از تماشاچی، به نسبت زمانی که ورزشگاه خالی بوده، داوران تنبیهات سخت‌تری را علیه بازیکنان به کار برده‌اند (۵). لن و همکاران^۳ (۲۰۰۶) در مطالعه کیفی به بررسی فرآیندهای تصمیم‌گیری در داوران فوتبال پرداختند. آن‌ها اشاره کردند داوران با صحنه‌های بالقوه استرس‌زای زیادی در حین داوری مواجه می‌شوند که بر تصمیمات آن‌ها تأثیر می‌گذارد. از جمله این موارد فشار تماشاچیان، عوامل فردی، تجارب و عوامل وضعیتی مانند تعویض بازیکنان یا تماشاچیان است (۶). در پژوهشی که توسط امیر اسماعیلی و همکاران انجام شد مشخص شد، داوران ایرانی فشار فیزیولوژیکی کمتری را در مقایسه با داوران دیگر کشورها متحمل می‌شوند. احتمالاً دلایل این امر را می‌توان ناشی از جریان کُند بازی در لیگ برتر ایران نسبت به لیگ کشورهای مطرح یا آمادگی جسمانی کمتر که به تغییر راهبرد قضاوت و به تبع آن افزایش درصد فعالیت‌های کم شدت نسبت به فعالیت‌های با شدت زیاد منجر می‌شود، دانست (۷). داوران همانند مربیان و ورزشکاران در معرض فشار هیجانات زیادی قرار دارند.

† Boyko, R. H et al

‡ Lane, A et al

‡ Lidbom, P. P. , & Priks, M

در همین رابطه، لکس و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهش خود با عنوان تاثیر صدا و رفتار بازیکنان بر قضاوت داوران و کمک داوران فوتبال نشان دادند که صدای بازیکنان در هنگام وقوع خطا و نحوه رفتار آنها بر گرفتن خطا توسط داوران و جریمه شخصی و حتی گرفتن پنالتی تاثیر زیادی دارد. آنها در یک محیط آزمایشگاهی، با مشاهده ویدئوها و در دو حالت، یکی با وجود صدای بازیکن و حالت دیگر بدون صدای بازیکنان نحوه قضاوت داوران را مورد تحلیل و بررسی قرار دادند (۸). واتکینس و همکاران (۲۰۱۴) نیز در پژوهش خود تحت عنوان اثر شرایط آب و هوایی متفاوت بر عملکرد داوران پشت دروازه (داور پنجم) در مسابقات لیگ قهرمانان اروپا به این نتیجه رسیدند که آنها در آب و هوای معتدل و گرم با درجه حرارت ۱۸ درجه سانتی گراد بسیار عمکرد بهتری داشتند نسبت به زمانی که در آب و هوای سرد با منفی ۵ درجه، قضاوت کردند و علت این امر می تواند ساکن بودن آنها در طول مسابقه باشد (۹).

سیف ... پور (۲۰۱۳) در پژوهش خود به بررسی ادبیات نظری برخی عوامل تاثیر گذار بر قضاوت داوران فوتبال پرداختند و به این نتیجه رسیدند که بسیاری از عوامل شخصی، روانی و جسمانی بر طبق مطالعات تجربی و غیر تجربی بر قضاوت داوران فوتبال تاثیر میگذارد و پیشنهاد دادند تا محققان بر روی هر یک از این عوامل به طور جداگانه تحقیق کنند (۱۰). رضانی نژاد و همکاران (۱۳۹۰)، به بررسی عوامل استرسزای داوران ملی و بین المللی ورزش ایران پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد از شش عامل استرسزا در داوران به ترتیب عوامل ترس از اشتباه داوری، عملکرد فردی و فنی و ارزیابی عملکرد در بالاترین اولویت قرار دارند. داوران ورزش های تیمی استرس بیشتری را در عامل تعارضات میان فردی و شرایط زمانی و داوران ورزش های انفرادی استرس بیشتری را در عامل ارزیابی عملکرد، مشکلات شخصی و عملکرد فنی گزارش کردند (۱۱). در دنیای ورزش، داور اگر عملکرد خوبی نداشته باشد، تمامی انتقادات به سوی او خواهد بود. درحالی که حتی اگر بهترین عملکرد خود را نیز در بازی نشان دهد، بازهم به او توجهی نمی شود. داوران در رشته های ورزشی سه نقش متفاوت دارند: ۱) به عنوان میانجی، درگیر بحث گفتگوها می شوند و درصد حل تنش به وجود آمده، بین دو فرد یا دو گروه برمی آید که اغلب تمایلات ناسازگارانه ای باهم دارند. ۲) به عنوان قاضی، که به کارگیری قوانین و اتخاذ تصمیماتی را به دنبال دارد. ۳) به عنوان مدیر، مسئولیت را به عهده می گیرد و تمامی عوامل درگیر در بازی را مدیریت می کند. هرطرف بازی در مسابقات ورزشی، موقعیت های مسابقه را به طور متفاوت درک می کنند و اغلب این تفاوت ها در ورزش به تعارض هایی می انجامد. وظیفه داوران حل این تعارض ها است (۱۲).

امروزه فدراسیون بین المللی فوتبال (FIFA) و فدراسیون های فوتبال در هر کشوری به منظور افزایش سطح کیفی مسابقات برنامه های آموزشی ویژه ای برای داوران تدارک می بینند و هزینه و زمان زیادی صرف این کار می شود. مسلماً بازنشستگی یا کنار کشیدن داوران در سنین پایین ضررهایی را متوجه نهادهای مربوطه خواهد کرد. در سال های اخیر تعداد داواری که قبل از سن بازنشستگی از دنیای قضاوت کناره گیری کرده اند رو به افزایش است. بنابراین ضروریست با شناسایی عوامل بازدارنده مؤثر بر نحوه قضاوت داوران و میزان تأثیر آن بر عملکرد، زمینه را برای قضاوت هرچه بهتر داوران در مسابقات لیگ برتر فراهم کرده و همچنین با برنامه ریزی های بلندمدت و فراهم آوردن زیرساخت ها و امکانات مناسب آن ها را برای قضاوت در سطح بین المللی آماده کرد.

در اکثر تحقیقات پیشین به برخی از عوامل مؤثر بر قضاوت داوران به صورت جزئی اشاره شده است و بسیاری از عوامل مورد تحلیل و بررسی قرار نگرفته است. در این پژوهش محقق به دنبال این است تا در حد امکان کلیه

عوامل بازدارنده مؤثر بر قضاوت داوران و میزان تأثیر هریک از آن‌ها در نحوه قضاوت را برای عملکرد بهتر داوران فراهم کند.

داور بایستی اعمال بازیکنان را در متن قانون تفسیر و جریمه آنان را بر طبق آن لحاظ کند. این سه عمل آشکار رعایت، تفسیر و رسیدن به یک تصمیم بی‌نهایت پیچیده است برای اینکه اغلب این تصمیم مهم باید در کمتر از یک ثانیه و در شرایط فشار روحی گرفته شود. صلاحیت دآوری در رویدادهایی از قبیل جام جهانی فوتبال یک اهمیت ضروری در جوامع، رسانه‌ها و موارد مالی دارد؛ بنابراین آماده کردن داوران با یک سری از منابع و توانایی‌ها و مهارت‌ها که قادر خواهند بود آنان را که از عهده این کار سخت و با بهترین رتبه موردنیاز برآیند ضروری است. در این پژوهش محققین بدنبال پاسخ دو سوال اساسی بوده اند. (۱) مهمترین عوامل بازدارنده مؤثر بر قضاوت داوران فوتبال ایران کدامند؟ (۲) اولویت بندی عوامل بازدارنده مؤثر بر قضاوت داوران فوتبال ایران چگونه است؟

روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر چگونگی جمع‌آوری داده‌ها توصیفی از نوع پیمایشی به شمار می‌آید. این تحقیق از نظر مکان از نوع کتابخانه‌ای و میدانی است. به‌منظور گردآوری داده‌ها و اطلاعات موردنیاز عمدتاً از دو روش کتابخانه‌ای و روش میدانی استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق عبارت بودند از داوران و کمک داورانی که در فصل ۹۵-۱۳۹۴ لیگ برتر (لیگ چهاردهم) و لیگ دسته اول مشغول به قضاوت بوده و تعداد آنها ۲۳۰ نفر بود. این داوران و کمک داوران دارای درجه یک، ملی و بین‌المللی بودند. در این تحقیق به علت محدود بودن تعداد اعضای جامعه از روش نمونه‌گیری کل شمار استفاده شد. نمونه آماری پژوهش برابر با جامعه آماری بود. ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق، جهت سنجش عوامل بازدارنده پرسشنامه‌ای محقق ساخته شامل ۲۵ عامل بود که بر اساس مقیاس ۵ ارزشی لیکرت (بدون تأثیر، ۵ - تأثیر زیاد، ۱) امتیازبندی شد.

پرسشنامه اولیه براساس اطلاعات حاصل از تحقیقات داخلی و خارجی و با راهنمایی اساتید راهنما و مشاور تهیه و روایی صوری و محتوایی آن توسط ۱۰ تن از صاحب‌نظران مدیریت ورزشی و کارشناسان برجسته دآوری کشور، بعد از اجرای اصلاحات لازم مورد تأیید قرار گرفت. برای تأیید پایایی پرسشنامه‌های تحقیق با توجه به محدودیت‌های موجود، به‌منظور بررسی اولیه بین جامعه موردنظر، تعداد ۳۰ پرسشنامه از بین پرسشنامه‌های توزیع شده به‌صورت کاملاً تصادفی انتخاب و با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS و آزمون ضریب همبستگی به روش دو نیمه‌کردن و با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، مقدار پایایی و همبستگی درونی سؤالات پرسشنامه ۰/۹۰ گزارش شد که با توجه به مقدار این ضرایب می‌توان گفت که پرسشنامه از پایایی بالایی برای یک آزمون برخوردار است. روایی سازه پرسشنامه نیز با استفاده از آزمون تحلیل عاملی اکتشافی بررسی و تأیید شد، که با توجه به بارعاملی گویه‌ها دو عامل حذف شد و مابقی عوامل در پنج مولفه دسته بندی شدند.

به‌منظور اجرای این تحقیق پس از اتمام روایی و پایایی پرسشنامه تعداد ۲۳۰ پرسشنامه تهیه شد و در طی مدت ۳۰ روز متوالی از تاریخ ۹۴/۴/۰۱ الی ۹۴/۵/۰۱ پرسشنامه‌ها توسط محقق در چهار کلاس توجیهی لیگ برتر و لیگ یک در استان‌های تهران، کرج، مشهد و شیراز توزیع و پس از تکمیل، تعداد ۲۰۰ پرسشنامه به صورت کامل جمع‌آوری شد.

از نرم افزار SPSS نسخه ۲۱ برای تجزیه و تحلیل آماری در این مطالعه استفاده شد. از روش آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) برای ارزیابی ویژگی‌های جمعیت شناختی و همچنین تعیین میزان اهمیت متغیرها استفاده شد. از آلفای کرونباخ نیز برای تعیین میزان پایایی پرسش‌نامه استفاده شد. همچنین از آمار استنباطی (آزمون کروییت بارتلت، کیسر-می‌یر و اوکلین، تحلیل عاملی اکتشافی و آزمون فریدمن) برای اولویت بندی عوامل تحقیق و از نرم افزار EXCEL نسخه ۲۰۱۲ به منظور طراحی نمودارهای تحقیق استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی جهت بررسی ویژگی‌های جمعیت شناختی در جدول شماره ۱، به تفصیل ذکر شده است. در این جدول، اطلاعات توصیفی افراد نمونه به تفکیک تخصص، تحصیلات، شغل و سابقه داوری ارائه شده است.

جدول ۱- توصیف ویژگی‌های جمعیت شناختی افراد نمونه (N= ۲۰۰)

فوتبالی	تخصص		تحصیلات					شغل		سابقه قضاوت			
	دور	کمک دور	دپلم	کلادی	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دیپری	کارمند	آزاد	بیکار	دانشجو	کمتر از یک سال	بیشتر از یک سال
تعداد	۸۳	۱۱۷	۱۵	۲۵	۹۸	۵۹	۳	۱۰۹	۶۳	۱۰	۱۸	۵۲	۱۲۶
درصد	۴۱/۵	۸۵/۵	۷/۵	۱۲/۵	۴۹	۲۹/۵	۱/۵	۵۴/۵	۳۱/۵	۵	۹	۲۶	۶۴

با توجه جدول ۲، مقدار آزمون کیسر - می‌یر و اوکلین ۰/۸۶۷ بدست آمد نشان دهنده این بود که حجم نمونه برای انجام تحلیل عاملی مناسب است. همچنین مقدار آزمون کروییت بارتلت $(X^2 = ۶۳۳۸/۱۷۱, P \leq ۰/۰۰۱)$ معنادار بوده که مشخص می‌شود بین عامل‌ها همبستگی لازم وجود داشته و نشان دهنده تامین شرایط لازم برای انجام تحلیل عاملی در این مطالعه است.

جدول ۲- نتایج آزمون بارتلت و کیسر-می‌یر و اوکلین

پیش فرض	پایایی آلفای کرونباخ
KMO آزمون	۰/۸۶۷
مقدار مجذور کای	۶۳۳۸/۱۷۱
درجه آزادی	۱۵۴۰
سطح معناداری	۰/۰۰۱

جدول ۳، مقادیر اشتراک استخراجی مربوط به عامل‌ها را نشان می‌دهد. اگر هر یک از مقادیر اشتراک استخراجی خیلی کوچک باشد (معمولا کوچک‌تر از ۰/۵)، عامل مورد نظر باید حذف شوند. با توجه به مقادیر جدول ۳، مقدار اشتراک مربوط به دو عامل کمتر از ۰/۵ بود که این عوامل از پرسشنامه حذف شده و تجزیه و تحلیل اطلاعات روی ۲۳ عامل باقی‌مانده انجام شد.

جدول ۳- آزمون تحلیل عاملی اکتشافی برای تعیین روایی سازه

مقدار اشتراک	عامل
۰/۵۱۱	انتخاب داور توسط دست‌های پشت پرده
۰/۴۲۸	تغییرات در قوانین فوتبال
۰/۵۰۰	وضعیت شغلی داوران برای گرفتن مرخصی
۰/۶۳۴	وجود فرهنگ نامناسب هواداری بین تماشاگران (فحاشی، توهین و ...)
۰/۶۶۱	تهدید داوران از طرف افراد ناشناس
۰/۶۹۹	هرج و مرج و رفتارهای نامطلوب در نیمکت فنی تیم‌ها
۰/۶۳۹	انتقاد از تیم داوری در رسانه‌های جمعی
۰/۵۳۸	عدم آشنایی تماشاگران به قوانین داوری
۰/۵۵۱	فرهنگ حاکم در جامعه داوری (تخریب و تضعیف توسط خود داوران)
۰/۷۱۴	تداخل زمان داوری با موقعیت کاری داور
۰/۵۸۹	انجام مسابقات در زمان نامناسب
۰/۷۵۶	اصرار مسئولین به برگزاری در شرایط آب و هوایی نامناسب (کمیته مسابقات، کمیته داوران و)
۰/۶۸۶	برگزاری مسابقات در فصول نامناسب سال
۰/۵۸۵	پیشنهاد رشوه به داوران قبل از مسابقات
۰/۶۷۸	پایین بودن میزان حق‌الزحمه داوری
۰/۷۶۳	اختلاف زیاد بین درآمد مالی بازیکنان با داوران
۰/۷۴۱	فقدان امنیت شغلی (درآمد پایدار، بیمه و ...)
۰/۶۱۱	تحلیل و بررسی عملکرد داوران در برنامه ۹۰ (تاثیر منفی)
۰/۶۲۳	اشتباهات تأثیر گزار در بازی و محروم کردن داوران از قضاوت
۰/۳۸۹	کم توجهی به داوران دارای سنین بالا و خارج کردن آنها از لیست داوری
۰/۷۰۳	حساسیت مسابقه
۰/۶۵۰	جو استادیوم
۰/۶۳۰	وجود تفاسیر مختلف از قوانین
۰/۴۹۸	خشونت کلامی و فیزیکی داوران
۰/۶۱۷	سوگیری و ذهنیت داوران نسبت به بعضی تیم‌ها، مریبان یا بازیکنان هنگام داوری

بر اساس نتایج جدول ۴، عوامل بازدارنده موثر بر داوری در مولفه‌هایی چون عوامل فرهنگی، عوامل مرتبط با روز مسابقه، شغل و دستمزد، زمان برگزاری و عوامل بیرونی دسته‌بندی و بارعاملی هر کدام نیز مشخص شده است. بر اساس میانگین بارعاملی، مولفه‌های "عوامل فرهنگی"، "شغل و دستمزد" و "زمان برگزاری" بیشترین تأثیر را بر نحوه قضاوت داوران داشته است.

جدول ۴- تحلیل عاملی عوامل بازدارنده مؤثر بر نحوه قضاوت داوران (با چرخش واریمکس)

مؤلفه	عامل	۱	۲	۳	۴	۵
عوامل فرهنگی	رفتارهای نامطلوب در نیمکت تیم‌ها	۰/۷۹۲				
	فرهنگ نامناسب هواداری بین تماشاگران	۰/۷۱۶				
	تهدید داوران از طرف افراد ناشناس	۰/۶۹۴				
	انتقاد از تیم داور در رسانه‌های جمعی	۰/۶۸۸				
	عدم آشنایی تماشاگران به قوانین داور	۰/۶۵۳				
فرهنگ حاکم در جامعه داور	۰/۶۲۳					
عوامل مرتبط با مسابقه	وجود تفاسیر مختلف از قوانین	۰/۷۱۶				
	حساسیت مسابقه	۰/۶۹۵				
	جو استادبوم	۰/۶۴۸				
	سوگیری و ذهنیت داوران	۰/۶۱۸				
	خشونت کلامی و فیزیکی داوران	۰/۵۸۲				
پیشنهاد رشوه به داوران قبل از مسابقات	۰/۵۴۱					
شغل و دستمزد	فقدان امنیت شغلی (درآمد پایدار، بیمه و ...)	۰/۷۹۴				
	پایین بودن میزان حق‌الزحمه داور	۰/۷۸۶				
	اختلاف زیاد بین درآمد مالی بازیکنان با داوران	۰/۷۸۵				
	وضعیت شغلی داوران برای گرفتن مرخصی	۰/۴۱۳				
زمان برگزاری	اصرار به برگزاری در شرایط آب و هوایی نامناسب	۰/۸۰۸				
	برگزاری مسابقات در فصول نامناسب سال	۰/۷۷۱				
	انجام مسابقات در زمان نامناسب	۰/۶۳۵				
	تداخل زمان داور با موقعیت کاری داور	۰/۵۲۶				
عوامل بیرونی	تحلیل و نقد منفی عملکرد داوران در برنامه ۹۰	۰/۶۴۷				
	محرومیت داوران به دلیل اشتباهات تأثیرگذار	۰/۶۳۱				
	انتخاب داور توسط دست‌های پشت پرده	۰/۶۲۳				

نتایج رتبه بندی مؤلفه‌های بازدارنده مؤثر بر نحوه قضاوت داوران، نشان داد بیشترین میانگین رتبه مربوط به «عوامل مرتبط با روز مسابقه» (۳/۹۰) و کمترین میانگین رتبه مربوط به «عوامل شغل و دستمزد» (۲/۲۸) بوده است.

جدول ۴- رتبه بندی عوامل بازدارنده مؤثر بر نحوه قضاوت داوران (آزمون فریدمن)

مؤلفه	آماره خی‌دو	درجه آزادی	میزان P	میانگین رتبه
عوامل مرتبط با مسابقه	۱۱۳/۶۱۰	۴	۰/۰۰۱	۳/۹۰
عوامل بیرونی				۳/۰۷
عوامل فرهنگی				۲/۸۸
زمان برگزاری				۲/۸۷
عوامل شغل و دستمزد				۲/۲۸

بحث و نتیجه‌گیری

محقق در این تحقیق به دنبال بررسی عوامل موثر بر قضاوت داوران فوتبال ایران بود. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده در توصیف عوامل بازدارنده، مولفه «عوامل مرتبط با مسابقه» در بین عوامل بازدارنده دیگر بیشترین تاثیر را بر قضاوت داوران فوتبال داشته است (۳/۹۰). عواملی همچون وجود تفاسیر مختلف از قوانین، حساسیت مسابقه، جو استادیوم، سوگیری و ذهنیت داوران، خشونت کلامی و فیزیکی داوران و پیشنهاد رشوه به داوران قبل از مسابقات براساس تحلیل عاملی در این مولفه قرار گرفتند.

در پژوهش نویل و همکاران (۲۰۰۲) مشخص شد که صدای تماشاگران به طور قابل ملاحظه خطاهای گرفته شده علیه تیم میزبان را کاهش داده و باعث گرفتن خطاهای بیشتر علیه تیم میهمان شده است همچنین در بازیهای خانگی، داوران از بازیکنانی که شهرت بیشتری داشتند، خطای کمتری گرفته بودند، اما این موضوع در مورد بازیکنانی که شهرت کمتری داشتند، صدق نمی‌کرد که بازهم صحت نتایج پژوهش حاضر در خصوص جو استادیوم و سوگیری و ذهنیت داوران را تایید می‌کند (۱۶).

همچنین نیکبخت و همکاران (۲۰۱۳) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که داوران می‌توانند با کنترل احساسات و بهبود مهارت‌های ارتباطی خود به میزان زیادی مدیریت استرس داشته باشند و قضاوت خوبی را به نمایش بگذارند در مقابل خشونت کلامی، محیطی پر از استرس را برای آنها ایجاد خواهد کرد. و تشنج را به نیمکت فنی تیم‌ها وارد می‌کند (۱۷). نتایج این پژوهش با پژوهش حاضر از جهت تاثیرگذاری منفی خشونت کلامی و فیزیکی داور بر نحوه قضاوت همسو می‌باشد و علت آن شاید حساسیت بالای بازیکنان و کادر فنی به نوع برخورد و رفتار داور در زمین بازی باشد.

از آنجایی که داوری کردن نوعی تمرین روابط انسانی است؛ این وظیفه تیم داوری است که قوانین را بدرستی اجرا کنند و محیطی را ایجاد نمایند تا بازیکنان تشویق به اجرای قوانین شوند. بازیکنان تمایل دارند که داوران به نظرات آنها توجه کنند و آنها باید شنوندگان خوبی باشند و در عین حال با بازیکنان برخوردی توأم با خوشرویی داشته باشند. خشونت کلامی داور نه تنها تنشج را به بازیکنان داخل زمین بلکه به بازیکنان نیمکت و مربیان وارد میکند و خود این موضوع باعث می‌شود بازی از کنترل داوران خارج شود.

همچنین در بین عوامل مرتبط با مسابقه، پیشنهاد رشوه تاثیر قابل توجهی بر قضاوت داوران فوتبال نداشته است. دلیل این موضوع شاید تعهد اخلاقی و وجدان کاری داوران است که با توجه به دریافت حق الزحمه‌های بسیار ناچیز از فدراسیون و عدم امنیت شغلی مناسب به سمت گرفتن رشوه گرایش پیدا نمی‌کنند.

دومین مولفه تاثیرگذار بر نحوه قضاوت داوران، «عوامل بیرونی» با میانگین رتبه ۳/۰۷ بود. عواملی همچون تحلیل و نقد منفی عملکرد داوران در برنامه ۹۰، محرومیت داوران به دلیل اشتباهات تاثیرگذار و انتخاب داور توسط دست‌های پشت پرده در تحلیل عاملی در این گروه تقسیم بندی شدند. در این بین، تحلیل و بررسی عملکرد داوران در برنامه نود، تاثیر منفی چشم‌گیری از نظر داوران بر عملکرد داوران داشته است که با تحقیق عبودی (۱۳۹۳) همسو بود و این محقق در پژوهش خود به این نتیجه رسیده بود که از دید داوران تاثیر منفی برنامه نود بسیار بیشتر از تاثیر مثبت آن بر قضاوت داوران بوده است (۱۵). دلیل احتمالی این امر، شاید عدم توجه این برنامه به نکات مثبت داوری و تمرکز صرف بر نقاط ضعف و اشتباهات داوران است که موجب بالا رفتن استرس آنها شده و تاثیر منفی بر نحوه قضاوت می‌گذارد. همچنین، بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، انتخاب داور توسط دست‌های پشت پرده، تاثیر منفی

بر قضاوت داوران فوتبال داشته است؛ از این رو می‌توان نتیجه گرفت که عدم ساختار مناسب کمیته داوران و عدم استقلال این کمیته و دخالت‌های دولت و فدراسیون در انتخاب داوران باعث بوجود آمدن شرایط نامناسب برای نحوه قضاوت داوران خواهد شد.

«عوامل فرهنگی» و «زمان برگزاری» با اختلاف کم نسبت به یکدیگر و با میانگین رتبه‌های ۲/۸۸ و ۲/۸۷ نسبت به دیگر عوامل بازدارنده موثر بر قضاوت داوران در اولویت سوم و چهارم قرار داشته و در تحلیل عاملی به عامل‌های رفتارهای نامطلوب در نیمکت تیم‌ها، فرهنگ نامناسب هواداری بین تماشاگران، تهدید داوران از طرف افراد ناشناس، انتقاد از تیم داورى در رسانه‌های جمعی، عدم آشنایی تماشاگران به قوانین داورى و فرهنگ حاکم در جامعه داورى در مولفه «عوامل فرهنگی» و اصرار به برگزاری در شرایط آب و هوایی نامناسب، برگزاری مسابقات در فصول نامناسب سال، انجام مسابقات در زمان نامناسب و برگزاری مسابقات در فصول نامناسب سال در مولفه «زمان برگزاری» تقسیم بندی شدند و نیاز به توجه بیشتری دارند. نظریان و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهش خود عنوان کردند حضور بازیکنان مشهور یا حضور بازیکنان با سابقه انضباطی در گذشته بر قضاوت داوران تأثیر منفی می‌گذارد و از آن جهت که تأثیر منفی این دو مورد در تحقیق حاضر در بین عوامل فرهنگی مورد بررسی قرار گرفته بود با نتایج پژوهش حاضر همخوانی داشت (۱۴). رفتارهای نامطلوب در نیمکت فنی تیم‌ها خود بیش از پیش قضاوت داور را تحت تأثیر قرار می‌دهد و نه تنها داور تمرکز خود را از دست می‌دهد بلکه تیمی که نیمکت فنی آن رفتار ناشایست داشته خود بیشتر متضرر می‌شود. ترکفر و همکاران (۲۰۱۱) در پژوهش خود بیان کردند فرهنگ تماشاگران و طرز برخورد بازیکنان و نیمکت فنی تیم‌ها بر قضاوت تأثیر می‌گذارد و رابطه معناداری بین این سه فاکتور با قضاوت داوران وجود دارد. که نتایج آن با تحقیق حاضر از جهت تأثیر عوامل فرهنگی بر قضاوت داوران همخوانی دارد. احتمالاً علت این امر را می‌توان به توقع داور از وجود یک احترام متقابل ما بین خود و بازیکنان و نیمکت فنی تیم‌ها دانست. نحوه برخورد کمیته داوران با اشتباهات تأثیر گذار داوران نیز از جمله عواملی بوده است که در اولویت قرار داشته و نیاز به توجه جدی دارد. در کشور ی مثل انگلستان داوران بنا به شدت اشتباه و عمدی و سهوی بودن آن جریمه‌های نقدی، سه یا چهار جلسه محرومیت و سه یا چهار بازی فعالیت بعنوان داور چهارم تنبیه می‌شوند. در کشور ایتالیا داورى که ثابت شد در تبانی بازی‌های باشگاهی نقش داشته است مادام العمر محروم شده است در حالی که در ایران یک داور به علت تبانی و گرفتن رشوه دو سال محروم می‌شود و بعد از دو سال مجدداً به داورى باز میگردد و به کار خود ادامه می‌دهد. چیزی که اینجا اهمیت دارد نبودن معیار یا ملاک مشخص برای محرومیت داوران در لیگ ایران می‌باشد و این خود در قضاوت داوران به عنوان یک عامل منفی کاملاً تأثیرگذار می‌باشد.

مولفه «شغل و دستمزد» نیز با عامل‌های فقدان امنیت شغلی (درآمد پایدار، بیمه و ...)، پایین بودن میزان حق‌الزحمه داورى، اختلاف زیاد بین درآمد مالی بازیکنان با داوران و وضعیت شغلی داوران برای گرفتن مرخصی با میانگین ۲/۲۸ از نظر داوران کمترین میزان تأثیر را بر قضاوت آنها داشته است. به نوعی عشق و علاقه ذاتی داوران به قضاوت و نگاه کمتر آنها به بعد مادی به نحوی نتیجه بدست آمده را توجیه می‌کند ولی به هر حال نمی‌توان اهمیت آن را در امر قضاوت داوران نادیده گرفت. امنیت شغلی، احتمال این است که شخصی بتواند خود را حفظ کند و احتمال بیکار شدن شخص بسیار پایین باشد. اگر فردی احساس کند که دارای شغل مناسبی است و اطمینان داشته، باشد که تا پایان دوران خدمت در آن شغل به کار ادامه خواهد داد و از طرف شخص یا عواملی به جهت

ایفای مناسب نقشها و وظایف شغلی خود مورد تهدید واقع نمی‌شود، دارای امنیت شغلی است (۱۳). در حرفه داوری نیز این امر کاملاً مشهود است. داوران اکثراً در کنار حرفه داوری به مشاغل دیگر نیز مشغول می‌باشند و این بدلیل عدم امنیت شغلی در این حرفه می‌باشد. میزان درآمد پایین، تهدید افراد ناشناس، انتخاب توسط دست‌های پشت پرده و ... خود باعث ایجاد این عدم امنیت شغلی می‌شود.

یکی دیگر از عوامل بازدارنده تأثیرگذار از نظر داوران وضعیت شغلی آنها برای گرفتن مرخصی بود. همانطور که از نتایج جمعیت‌شناختی مشخص شد ۵۴/۵ درصد از نمونه آماری کارمند بوده‌اند که این موضوع با مشکل گرفتن مرخصی توسط داوران ارتباط مستقیم دارد. امنیت نسبت به شغل داوری در کشور سبب شده تا خیلی از داوران برای گرفتن مرخصی، از سازمان‌های مربوطه جهت حضور در مسابقه‌های مختلف دچار مشکلات زیادی شوند و فشارهای ناشی از این گونه مسائل در بیشتر موارد حتی قضاوت داوران را نیز تحت تأثیر می‌گذارد.

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده دو عامل اختلاف زیاد بین درآمد مالی بازیکنان با داوران و پایین بودن میزان حق الزحمه داوری نیز در زمره عوامل مؤثر بر نحوه قضاوت داوران قرار گرفتند. در فوتبال ایران نه تنها داوران حقوق ماهیانه یا ثابتی ندارند بلکه حق الزحمه ناچیزی را که به ازای هر بازی به آنها تعلق می‌گیرد با تاخیر یک ساله دریافت می‌کنند که این خود یکی از عوامل اصلی در بی‌انگیزگی داوران می‌باشد. دستمزدهای جدید داوران در ایران همچنان تقریباً یک دهم دستمزد داوران اروپایی است. در کشورهایی که لیگ‌های پیشرفته و توسعه یافته‌ای دارند، یا اینکه حقوق داوران بالاست، اما همچنان فاصله دستمزدشان با دستمزد بازیکنان بسیار زیاد است. به طور متوسط دستمزد بازیکنان در اروپا ۵۰ برابر دستمزد داوران است (۱). این نتیجه با نتایج پژوهش عبیدی (۱۳۸۶) به دلیل اینکه در هر دو پژوهش درآمد پایین داوران بر نحوه قضاوت تأثیر منفی گذاشته است همخوانی داشت.

نتایج پژوهش حاضر اولویت بندی و اهمیت عوامل بازدارنده مؤثر بر قضاوت داوران از دید آنها را به تفکیک نشان داد. با وجود این نتایج ضروری است که کمیته داوران نسبت به کنترل عوامل بازدارنده از دید داوران برنامه ریزی‌های لازم را انجام داده و به آنها عمل کند. شاید ابتدایی‌ترین کار و در عین حال مهمترین اقدام تجدید نظر در شکل و ساختار کمیته داوران باشد. ساختاری که از لحاظ تفکیک نیروی انسانی پتانسیل لازم جهت حمایت همه جانبه از داوران فوتبال کشور را داشته باشد که این مساله نیازمند مدیریتی قوی و در عین حال با دانش و بروز است. کمیته داوران باید داوران را در شرایط مختلف، تحت آزمایشات گوناگون قرار دهند تا هنگام مواجه شدن با شرایط سخت بتوانند تصمیم‌های ایده آل بگیرند. از سوی دیگر، با توجه به اهمیت نقش داوران در سرنوشت تیم‌هایی که برای رسیدن به قهرمانی هزینه‌های هنگفتی را متحمل شده‌اند، شایسته است تدابیر بنیادین و مهمی در مورد کاهش نقش عوامل بادارنده مؤثر بر قضاوت آنها اندیشیده شود. بنابراین با بررسی موشکافانه عوامل بازدارنده مؤثر بر قضاوت داوران در شرایط مختلف، می‌توان میزان تأثیر گذاری این عوامل را بر تصمیم داوران به حداقل رساند. از طرفی، ضروری است که در مراحل آموزش داوران، با بهره‌گیری از روش‌های مدرن و مهیا نمودن شرایطی متناسب و مشابه با شرایط مسابقات، چگونگی اتخاذ تصمیمات صحیح‌تر و مصمم‌تر را به آنها آموزش داد تا بتوان میزان تصمیمات نادرست داوران را در مسابقات کاهش داد.

طبق نتایج پژوهش حاضر می‌توان اینگونه نتیجه‌گیری کرد که، با فرهنگ سازی مناسب در بین هواداران، بازیکنان و مربیان؛ الگوبرداری از ساختار کمیته داوران کشورهای پیشرفته در این زمینه همچون کشور انگلستان؛ ایجاد یک سیستم رایانه‌ای به منظور نمره‌دهی و چیدمان؛ پرداخت حقوق ثابت و بیمه کردن داوران می‌تواند در حد

امکان عوامل بازدارنده موثر بر نحوه قضاوت داوران را کنترل نمود و آمار اشتباه داوران در مسابقات مختلف را به حداقل رساند.

منابع

1. Abdi, H., Farahani, M. J., & Sajjadi, S. N., (2008). A comparative study of Status Football's Referee in Iran and England, Sport Management, 4:119-135 [Persian].
2. Voight, M. (2009). Sources of Stress and Coping Strategies of US Soccer Officials. Stress and Health. 25: 91-101.
3. Balch, M. J., & Scott, D. (2007). Contrary to popular belief, referees are people too! Personality and perceptions of officials. Journal of Sport Behavior. 30: 3.
4. Boyko, R. H., Boyko, A. R. and Boyko, M. (2007). Referee bias contributes to home advantage in English premiership football. Journal of Sports Science, 25(11): 1185-1194.
5. Lidbom, P. P., & Priks, M (2007). "Behavior under social pressure: Empty Italian stadiums and referee bias". CESifo working paper No. 1960. Available from : <http://www.CESifo-group.De>.
6. Lane, A. M., Nevill, A., Ahmad, N. & Balmer, N. (2006). Soccer referee decision – making: Shall I Blow the whistle? Journal of sport science and medicine, 5, 243-253.
7. Esmaeeli, A., Salary, H. & Mirdar, SH. (2009). Evaluate physiological pressure on the Iranian soccer referees in real conditions, Life Science Sports, 6: 57-69 [Persian].
8. Lex, H., Pizzera, A., Kurtes, M., & Schack, T. (2014). Influence of players' vocalisations on soccer referees' decisions, European Journal of Sport Science, <http://dx.doi.org/>.
9. Watkins, S. L., Castle, P., Mauger, A., Sculthorpe, N., Fitch, N., Aldous, A., Brewer, J., Midgley, A., & Taylor, L. (2014), The Effect of Different Environmental Conditions on the Decision-making Performance of Soccer Goal Line Officials, Research in Sports Medicine: An International Journal, 22: 4, 425-437
10. Sayfollah Pour, P. (2013). International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, Vol. 3, No. 5
11. Mirjamali, E., Ramzaninezhad, R., Rahmaninia, F., & Reihani, M. (2012). A Study of Sources of Stress in International and National Referees of Soccer, Volleyball, Basketball and Handball in Iran. World Journal of Sport Sciences, 6 (4):347-354 [Persian].
12. Laws of the Game (2013-2014), Questions and Answers, FIFA Press.
13. Rasuli Z, Eslami R. (2013). Survey of Relationship Between Job Satisfaction and Personality type with Mental Health in Army Ground Personnel. Ann Mil Health Sci Res. 11(2): 96-101 [Persian].
14. Nazarian, A. B., Rahnama, N., Daneshjou, AB., Sadeghipour, H., Ashouri, H. (2010). Evaluate the Effective Factors of Decision making in Iranian soccer referees, Research On Sport Science, N9. [Persian].
15. Oboudi, A., (2014). Evaluate The effect of 90TV Program on Iranian soccer referee, Unpublished theses in University of Tehran. [Persian].
16. Nevill, A. M., Balmer, N. J. & Williams, A. (2002). The influence of crowd noise and experience upon refereeing decisions in football, Psychology of Sport and Exercise 3 (2002) 261–272.
17. Torkfar, A., Ali Mirhosseini, M, Behaeen, B., Roshini, F., Yadolazadeh, A (2011) The Effect of Spectators' Verbal and physical Violence on Referees' Judgments in football, Annals of Biological Research, 2(6): 699-704 [Persian].